

Ellinoora Autio

LEIKKI OSANA TURVAKOTITYÖSKENTELYÄ

LEIKKI OSANA TURVAKOTITYÖSKENTELYÄ

Ellinoora Autio
Opinnäytetyö
Syksy 2022
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Ellinoora Autio
Opinnäytetyön nimi: Leikki osana lasten turvakotityöskentelyä
Työn ohjaajat: Harriet Tervonen & Pirkko Pietilä
Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2022
Sivumäärä: 38 + 4

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla turvakotityöskentelyssä esiintyviä leikin muotoja, ja lasten kokemuksia leikin käytöstä turvakotityöskentelyssä. Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimii Äänekosken turvakoti. Tutkimuksen tavoitteena on saada kootusti ja jäsennellysti tietoa leikin käytöstä turvakotityöskentelyssä, mitä Äänekosken turvakoti voi hyödyntää kehittämisen välineenä.

Tutkimuksen tietoperusta rakentuu turvakotityöstä lasten kanssa ja leikistä osana turvakotityöskentelyä. Tutkimuskysymyksiä opinnäytetyössä oli kaksi: Millaisia leikin muotoja turvakotityöskentelyssä esiintyy ja millaisia kokemuksia lapsilla on leikin käytöstä turvakotityöskentelyssä? Tutkimus toteutettiin kirjallisuuskatsauksena ja lopulliseen tutkimusaineistoon valikoitui mukaan 7 aineistoa. Aineisto analysoitiin teemoittelun avulla.

Tutkimuksessa tuli esille, että leikin eri muotoja esiintyy monipuolisesti turvakotityöskentelyssä. Turvakotityöskentelyssä esiintyy taidelähtöisiä leikkejä kuten hiekkaleikkejä ja tarinan kerrontaa, roolileikkejä kuten kotileikkejä ja poliisileikkejä sekä esineleikkejä kuten eläimillä ja hahmoilla leikkimistä. Lasten kokemukset leikin käytöstä turvakotityöskentelyssä olivat lähes aina myönteisiä. Lapset kokivat myönteisinä leikistä saadun avun tunnetaitoihin ja ryhmästä saadun vertaistuen kokemuksen. Lapset kokivat leikin lisäävän myös heidän turvallisuuden tunnettaan.

Tutkimuksesta saadun tiedon avulla voitaisi kehittää turvakotityötä lisäämällä ei jo käytössä olevia leikin muotoja osaksi turvakotityöskentelyä. Lasten vertaisuuden kokemusta voitaisi lisätä ottamalla ryhmäinterventiot osaksi turvakotityöskentelyä.

Asiasanat: turvakoti, lähisuhdeväkivalta, lapset, leikki

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme of Social Services

Author(s): Ellinoora Autio
Title of thesis: Play as a part of the shelter work
Supervisor(s): Harriet Tervonen and Pirkko Pietilä
Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2022
Number of pages: 38 + 4

The purpose of this thesis is to describe the forms of play that occur in shelter work, and children's experiences of use of play in shelter work. Äänekoski Shelter acts as a partner for the thesis. The goal of the research is to gather and structure information about the use of play in shelter work, which Äänekoski Shelter can use as a tool for development.

The data of the research is based on shelter work with children and play as a part of shelter work. There were two research questions in the thesis: What forms of play occur in shelter work and what kind of experiences children have using play as a part of shelter work? The research was carried out as a literature review and 7 materials were selected for the final research material. The material was analysed using theming.

The research showed that different forms of play occur in a variety of ways in shelter work. Art-based games such as sandbox playing and story telling, role plays such as playing house and playing police, and object games such as playing with animals and characters occur in shelter work. The children's experiences of the use of play in shelter work were almost always positive. The children positively experienced the help with emotional skills received from play and the experience of peer support received from the group. The children felt that playing also increased their feeling of security.

With the help of the information obtained from the research, it would be possible to develop shelter work by adding forms of play that are not already in shelter work. Children's peer experience could be increased by including group interventions as a part of shelter work.

Keywords: women's shelter, domestic violence, children, play

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LAPSI TURVAKODIN ASIAKKAANA	7
	2.1 Turvakotityöskentely lasten kanssa	9
	2.2 Leikki osana turvakotityöskentelyä	11
3	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	12
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	13
	4.1 Kirjallisuushaku ja aineiston valinta	14
	4.2 Aineiston analysointi	19
5	LEIKIN MUODOT	22
	5.1 Taidelähtöinen leikki	23
	5.2 Esineleikki	24
	5.3 Roolileikki	25
6	LASTEN KOKEMUKSET	26
	6.1 Tunnetaitojen oppiminen	27
	6.2 Yhteisöllisyyden tunne	27
	6.3 Turvallisuuden tunteen saavuttaminen	28
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	28
8	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	31
9	POHDINTA	33
	LÄHTEET	36

1 JOHDANTO

Lasten ja nuorten hyvinvointi aiheuttaa paljon yleistä keskustelua sekä päättäjien että kansalaisten keskuudessa. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen teettämän kouluterveyskyselyn perusteella voidaan todeta, että yhä useampi lapsi ja nuori on tyytymätön elämäänsä ja jopa kolmannes nuorista kokee kohtalaista tai lievää ahdistuneisuutta (Helakorpi & Kivimäki 2021, 1). Mielenterveyden haasteet lasten ja nuorten keskuudessa ovat yleistyneet ja henkinen pahoinvointi on yhä yleisempää. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut kansallisen mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman vuosille 2020-2030, jonka tavoitteena on muun muassa edistää lasten ja nuorten mielenterveyttä. Lasten ja nuorten pahoinvoinnin juuret lähtevät jo kodin kasvuolosuhteista ja niillä onkin merkittävä vaikutus mielenterveyteen. (Vorma, Rotko, Larivaara & Kosloff 2020, 21.) Tutkimukset ovat osoittaneet, että lähisuhdeväkivallan kokemukset ja sen todistaminen ovat lapselle vakavasti traumatisoivia ja merkittäviä kehityksellisiä riskitekijöitä. Niillä voi olla vakavia seurauksia muun muassa lapsen mielenterveyteen, kognitiiviseen kehitykseen ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. (Karjalainen 2019, 18.)

Tutkimus kohdistuu turvakotityöhön ja siellä tehtävään väkivaltatyöhön lasten kanssa. Jokainen turvakodille tuleva lapsi on vähintäänkin altistunut lähisuhdeväkivallalle, useimmiten kotonaan. (Ewalds, Karjalainen & Peltonen 2019, 11.) Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2020-2025 määrittelee lähisuhdeväkivallalle altistumiseksi muun muassa fyysisen väkivallan kuten lyömisen näkemisen vanhempien tai huoltajien välillä, väkivallan seurauksien kuten mustelmien näkemisen sekä väkivallasta aiheutuvien äänien kuulemisen. Lapsen altistuminen perheenjäsenten väliselle väkivallalle luetaan nykyään myös yhdeksi lapseen kohdistuvaksi väkivallan muodoksi. (Korpilahti, Kettunen, Nuotio, Jokela, Nummi & Lillsunde 2019, 212.)

Tutkimus tarkentuu lasten kanssa tehtävään väkivaltatyöhön leikin avulla. Leikillä on ratkaiseva merkitys lapsen kokonaisvaltaiselle, terveelle kehitykselle (Törölä,

2018). Leikki on lapselle yksi perustarpeista ja sen avulla lapsi käsittelee omia ajatuksiaan, tunteitaan ja kokemuksiaan. Lapsi ottaa leikkiin mukaan myös muistoja, pelkoja, toiveita ja pettymyksiä. Leikki toimii lapselle keinona käydä läpi mieltä painavia asioita. Turvakodilla ollessaan lapsi pystyy leikin avulla elämään kotona olleita vuorovaikutussuhteita, tunteita ja toimintatapoja, joita lapsi on kokenut ja nähnyt. (Venetpalo & Tiihonen 2012, 15-18.) Tutkimuksen tavoitteena on saada kootusti ja jäsennellysti tietoa leikin käytöstä turvakotityöskentelyssä. Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Äänekosken turvakodin kanssa, joka toimii Keski-Suomen Ensi- ja Turvakoti Ry:n alla.

2 LAPSI TURVAKODIN ASIAKKAANA

Turvakoti on kodinomainen ympäri vuorokauden auki oleva paikka ja sinne voi ohjautua joko asiakas itse tai jonkin viranomaisen kuten sosiaalipäivystyksen kautta (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2021). Turvakotitoiminta rahoitetaan täysin valtion varoilla. Turvakodille tulon kriteerinä on koettu lähisuhdeväkivalta tai sen uhka. Lähisuhdeväkivaltaa voi olla perheen sisäinen aikuisten välillä oleva väkivalta, lapsen kohdistama väkivalta vanhempaa kohtaan, vanhemman kohdistama väkivalta lapseen tai sisarusten välinen väkivalta. (Ewalds 2019, 7.) Lähisuhdeväkivalta kattaa myös lähisukulaisten välillä olevan väkivallan esimerkiksi isovanhemman ja lapsenlapsen välillä olevan väkivallan (Söderholm & Kivitielä-Kallio 2012, 218). Tutkimuksessa keskityn lähisuhdeväkivallalle altistuneisiin lapsiin, joka pitää sisällään väkivallan kohteena ja todistajana olemisen lisäksi jatkuvan elämisen väkivaltaisessa kodissa (Karjalainen 2019, 17).

Karjalainen (2019, 18) kuvaa tutkimuksessaan, kuinka lapset ovat pitkään jääneet unohdetuiksi lähisuhdeväkivallalle altistumisen kokemuksissaan. Karjalainen (2019, 18) muistuttaa, että lapsi on aina aktiivinen osapuoli kotona tapahtuvassa väkivallassa, ei vain sivustakatsoja. Lähisuhdeväkivaltakokemukset aiheuttavat toistuvia traumaattisia kokemuksia lapsen elämässä, joilla on suora vaikutus lapseen. Traumaattisella kokemuksella tarkoitetaan ennakoimatonta ja kontrolloimatonta tapahtumaa, jossa ihminen kokee pelkoa, kauhua, turvattomuutta ja avuttomuutta. (Karjalainen 2019, 18.) Traumaattiseksi kokemukseksi voidaan luokitella oikeastaan mikä tahansa normaalia elämää häiritsevä vakava tapahtuma tai tilanne, joka saa ihmisessä aikaan voimakkaan reaktion (Holmberg 2000, 17). Tutkimusten mukaan lähisuhdeväkivallalle altistumisen kokemusten vaikutukset lapsen elämään riippuvat muun muassa lapsen iästä ja sukupuolesta, väkivallan kestosta ja määrästä, sen toistuvuudesta, laadusta ja vakavuudesta sekä tekijän suhteesta lapseen ja suojaavien tekijöiden määrästä ja laadusta. Traumaattisten kokemusten vaikutuksiin lapsessa vaikuttaa oleellisesti myös muiden elämän riskitekijöiden samanaikaisuus, joka saattaa olla hyvin tavallista perheissä, jossa on lähisuhdeväkivaltaa. (Karjalainen 2019, 18.)

Lähisuhdeväkivallan kokemukset perheessä luokitellaan usein II-tyyppin trauma-kokemukseksi, sillä väkivalta jatkuu usein pitkään ja traumaattiset kokemukset ovat toistuvia. II-tyyppin traumakokemukselle tyypillistä on kokemusten tapahtuminen lähisuhteessa kuten perheessä sekä tapahtumien toistuvuus. (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 223.) Väkivallalle altistuminen voi aiheuttaa lapsessa vakavia-kin oireiluita kuten syömishäiriöitä, ahdistusta, masennusta ja posttraumaattisia stressireaktioita. (Karhuvaara ym. 2013, 23). Lähisuhdeväkivallalle altistuminen lisää myös merkittävästi riskiä traumaperäisen stressihäiriön syntyyn. Traumape-räinen stressihäiriö edellyttää voimakkaasti traumatisoivia kokemuksia ja on riip-puvainen lisäksi yksilö- ja ympäristötekijöistä. (Laajasalo & Peltonen 2021.)

Väkivallan keskellä eläessä lapsi joutuu pelkäämään vanhemman olevan hen-genvaarassa fyysisen väkivallan takia. Lapsi saattaa jatkuvasti pelätä myös itse joutuvansa fyysisen väkivallan kohteeksi. (Holmberg 2000, 12-13.) Tutkimusten mukaan perheen aikuisten välinen väkivalta kasvattaa myös lapseen kohdistuvan väkivallan riskiä (Laajasalo & Peltonen 2021). Väkivaltaisessa kodissa lapsi voi nähdä ja kuulla huutamista, lyömistä, rikkoutuvien esineiden ääniä ja muuta me-teliä (Holmberg 2000, 12). Lapset myös usein osaavat kuvata tarkastikin väkival-tatilanteita, joista vanhemmat ovat ajatelleet, että lapsi ei ole tiennyt mitään. Lap-set muistavat myös väkivaltatilanteet usein paljon tarkemmin kuin vanhemmat itse. (Karjalainen 2019, 17.) Perheissä, joissa on lähisuhdeväkivaltaa, lapsi elää koko ajan turvattomassa ympäristössä ja ei saa tarvitsemaansa henkistä ja fyy-sistä turvaa ja tukea. Joskus myös vanhemman ja lapsen roolit voivat vaihtua ja lapsi huomaa lohduttavansa ja huolehtivansa vanhemmasta, jo pienenä. Lapsi ei pysty pienenä ymmärtämään vanhemman mielialojen vaihtelua ja siksi jatkuva epävarmuus vanhemman toiminnasta aiheuttaa hämmentäviä tunteita lapsessa. (Holmberg 2000, 12-13.) Tällaisissa tilanteissa lapsi saattaa kokea olevansa avu-ton eikä tiedä reittiä tilanteesta pois.

2.1 Turvakotityöskentely lasten kanssa

Turvakodille tuleviin alaikäisiin lapsiin on syytä kiinnittää erityistä huomiota, sillä tutkimusten perusteella noin puolet lapsuusajan mielenterveyshäiriöistä ovat seu-

rausta yhdestä perheessä tapahtuvasta haitallisesta kokemuksesta, kuten vanhemman mielenterveys- tai päihdehäiriöstä, väkivallasta tai laiminlyönnistä (Laajasalo & Peltonen 2021). Lapsi on luonnostaan lojaali molemmille vanhemmilleen, ja jo pienikin lapsi oppii miellyttämään vanhempaa, jotta tilanne ei kotona menisi väkivaltaiseksi. Lapsen on vaikeaa puhua kotona tapahtuvista asioista ja lapsi oppii salailemaan niitä. (Karhuvaara ym. 2013, 25.) Lapsen näkyvät oireilut väkivallasta kotona voivat usein puuttua kokonaan, joka saa jopa ammattilaiset välillä uskomaan, ettei väkivallalla ole ollut vaikutuksia lapseen (Oranen 2012, 217). Jo kotona oleva väkivallan uhka on lapselle kuormittavaa ja vaikuttaa suoraan lapsen käytökseen. Lapsi saattaa ajatella, että hän pystyy vaikuttamaan toisen vanhemman suuttumiseen ja väkivalta on jollain tapaa lapsen vika. Lapsi tarvitsee aikuisen tukea ymmärtääkseen, mikä on normaalia ja mikä ei. Lapsi ei itse ymmärrä, mikä on väkivaltaa. (Karhuvaara ym. 2013, 25.)

Turvakotityöskentely lasten kanssa on haastavaa ja suunnitelmallista kriisi- ja traumatyötä, jossa on tärkeää ottaa huomioon muun muassa lapsen ikätaso ja koetun trauman luonne (Ewalds ym. 2019, 11). Turvakodille tulevat lapset ovat samalla tavalla oikeutettuja omaan nimettyyn työntekijään sekä väkivaltakokemusten käsittelyyn kuin aikuiset asiakkaat. Lapselle tulee tarjota mahdollisuuksia väkivaltakokemusten käsittelyyn. (Ewalds ym. 2019, 12-13.) Työskentelyssä lapsen kanssa on tärkeää tavoitella lapsilähtöistä työskentelyä, joka tarkoittaa lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamista. Perheiden tilanteet ovat erilaisia, ja niin myös lasten tarpeet ja toiveet työskentelylle vaihtelevat. (Nevalainen & Rantanen 2019, 30.) Lapsen kanssa työskennellessä tärkeää on lisätä ensisijaisesti lapsen turvallisuuden tunnetta, sekä fyysisesti että psyykkisesti (Ewalds ym. 2019, 13). Yksi tärkeä työskentelyn muoto on tunnetyöskentely, jonka tarkoituksena on antaa lapselle tilaa ilmaista erilaisia tunteita sekä myös oppia tunnistamaan niitä (Nevalainen & Rantanen 2019, 30). Tärkeää on työskennellä lapsen kanssa ikätasoisesti ja käyttää myös toiminnallisia menetelmiä kuten kortteja ja leikin eri muotoja työskentelyn tukena. Työskentelyn tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen turvallisuuden lisääminen sekä lapsen omien selviytymiskeinojen tunnistaminen ja vahvistaminen. (Ewalds ym. 2019, 12-13.)

2.2 Leikki osana turvakotityöskentelyä

Leikki on aina lapsen kehitykselle välttämätöntä (Sinkkonen 2020, 68). Leikin merkitys ja hyöty lapsen kasvuun ja kehitykselle on kiistaton, mutta sen rooli korostuu entisestään, kun lapsi kokee vaikeita asioita elämässään. Leikki on lapselle ominainen tapa toimia ja on tärkeää, että lapsi tulee sen aikana kuulluksi ja nähdyksi. (Pojjula 2016, 140–141.) Lapsi pyrkii luonnostaan selviytymään vaikeista kokemuksistaan, ja leikin avulla lapsi pystyy palauttamaan psyykkisen tasapainotilansa. Leikki on lapselle tutustumista maailmaan ja lelut toimivat leikin välineinä. Lelujen avulla lapsi pystyy ilmaisemaan itseään turvallisesti, tutussa lapsen maailmassa. (Schaefer & Kaduson 2013, 45-46.) Tunnetun tutkijan Vygotskyn leikin perusteorian mukaan leikki on luovaa toimintaa. Leikki sisältää myös näennäistodellisuutta. Sen avulla lapsella on mahdollisuus käsitellä kokemiaan asioita joustavasti, ja itselleen sopivalla tavalla leikin sisällä. (Venetpalo & Tiihonen 2012, 17.)

Leikki on rikkaimmillaan noin 3-6 –vuoden iässä. Leikki vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen jokaisella osa-alueella. Leikki kehittää muun muassa lapsen ajattelua, ongelmanratkaisutaitoja ja vaikuttaa persoonallisuuden kehittymiseen. (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017, 125.) Leikin jakamista erilaisiin leikin lajeihin on tehnyt useat tutkijat. Useimmiten leikki jaetaan harjoittelu-, symboli-, rooli- ja sääntöleikkeihin. Leikin lajit jakaantuu usein ikäkausien mukaan ja leikin kehitys tapahtuu myös iän kasvaessa. Leikin muodoiksi on tavallisesti nimetty yksinleikki, rinnakkaisleikki ja yhteisleikki. Myös leikin muodoilla ja niiden kehityksellä on suora yhteys ikäkausiin ja lapsen kehitykseen. (Törölä 2018, 2-3.)

Lapsen elämässä tapahtuvat asiat ja kokemukset heijastuvat leikkiin ja Lapsi käsittelee leikin kokemuksiaan leikin avulla (Helenius & Lummelahti 2013, 14). Leikki-iässä lapsi oppii mallista ja lapsen kokema lähisuhdeväkivalta voi näkyä lapsen leikissä rajuna ja satuttamiseen liittyvänä leikkinä, johon voi liittyä myös rajua kielenkäyttöä. Lapsen eläessä pitkään väkivaltaisessa perheessä, lapsen leikki usein muuttuu ilottomaksi ja toistaa samaa tuttua kaavaa. (Homberg 2000, 14-

15.) Lapselle kehittyy iän mukaan kyky symboliseen prosessointiin, joka tarkoittaa mielikuvituksen, unen ja leikin avulla järkyttävien asioiden muuttamista siedettävimmiksi. (Pojjula 2016, 162-163). Leikillä on tutkimusten mukaan vaikutusta myös lapsen hyvinvointiin sekä stressin ja ahdistuksen vähenemiseen. Leikin puute on aina huolestuttava merkki ja sillä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia lapsen elämässä. Leikillä on terapeuttinen ominaisuus ja leikin avulla voidaan työstää muun muassa lapsen tunne-elämään liittyviä haasteita (Sario 2004, 9.) Lasten kanssa työskennellessä turvakodilla käytetään erilaisia työmuotoja, joista leikki on yksi. Leikin avulla voidaan käsitellä ja korjata lapselle syntyneitä väärytyneitä ajatuksia, tunnekokemuksia ja traumaattisia muistoja esimerkiksi, jos lapsi kokee olevansa syyllinen kotona tapahtuviin väkivaltatilanteisiin (Schaefer & Kaduson 2013, 17).

3 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tavoitteena on saada kootusti ja jäsennellysti tietoa leikin käytöstä turvakotityöskentelyssä, jota yhteistyötaho eli Äänekosken turvakoti voi hyödyntää kehittämisen välineenä. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla turvakotityöskentelyssä esiintyviä leikin muotoja, ja lasten kokemuksia leikin käytöstä turvakotityöskentelyssä.

Tutkimuksen toteutettiin kirjallisuuskatsauksena. Toteutustavan valintaa ohjasivat muun muassa yhteistyötahon toiveet. Kirjallisuuskatsauksen tyypiksi valitaan kuvaileva kirjallisuuskatsaus, koska sen avulla pystytään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä laajasti, sillä aineiston valintaa ei rajaa tietyt raamit. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa myös tutkimuskysymykset voivat olla väljempiä. (Salminen 2011, 12.) Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla pyritään löytämään mahdollisimman tuoretta tietoa tutkittavasta aiheesta (Stolt ym. 2016, 8).

Tutkimuksessa haetaan vastauksia kahteen tutkimuskysymykseen:

- *Millaisia leikin muotoja turvakotityöskentelyssä esiintyy?*
- *Millaisia kokemuksia lapsilla on leikin käytöstä turvakotityöskentelyssä?*

Oman oppimisen tavoitteet tutkimukselle on jäsennelty sosionomin kompetensien kautta. Asiakastyön osaamisen kompetenssi vahvistuu seuraavissa tavoitteissa (Arene 2017, 10). Tavoitteena on saada uutta ja jäsenneltyä tietoa leikin hyödynnettävyydestä turvakotityöskentelyssä tarkastelemalla leikin muotoja, joita voi turvakotityöskentelyyn sisällyttää. Tavoitteena on lisäksi saada kootusti tietoa leikin käytön kokemuksista turvakotityöskentelyssä, lasten näkökulmasta. Uuden tiedon pohjalta on mahdollista kehittää omaa lasten kanssa työskentelyä esimerkiksi lasta osallistavampaan suuntaan. Kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen kompetenssi (Arene 2017, 10) vahvistuu lapsen osallisuuden toteutumista ja vahvistamista pohdittaessa.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen toteuttaminen aloitettiin tekemällä alustavia tiedonhakuja eri tietokantoihin, joiden avulla saatiin kartoitettua aiempaa tutkimustietoa aiheeseen liittyen. Alustava tiedonhaku auttoi myöhemmin myös lopullisten hakusanojen valintaa. Alustavaa tiedonhakua tehtiin elektronisesti Oula-Finna, Google Scholar, Elsevier Science Direct Freedom Collection ja Ebsco tietokantoihin. Alustavia tiedonhakuja tehdessä leikistä turvakotityön kontekstissa ei tietoja juurikaan löytynyt. Suomalaista tutkimustietoa lapsista turvakotityön kontekstissa löytyi jonkin verran, mutta lähinnä opinnäytetöiden muodossa. Opinnäytetöitä oli tehty muun muassa lähisuhdeväkivallasta lasten kertomana, sisarusväkivallasta sekä lapsen kohtaamisesta turvakodilla. Joitakin opinnäytetöitä oli tehty myös lasten kanssa työskentelystä turvakodilla, mutta erityisesti leikkiä tutkittavana ilmiönä ei kyseisessä tiedonhaussa löytynyt. Kansainvälistä tutkimustietoa erityisesti Oula-Finna ja Ebsco tietokannoista oli saatavilla. Kirjallisuuskatsauksen aineiston oli painottava kansainvälisiin aineistoihin, jotta pystyttiin vastaamaan tutkimuskysymykseen.

4.1 Kirjallisuushaku ja aineiston valinta

Aineiston valinta pohjautui aineiston eksplisiittiseen valintaan eli pyrittiin kuvaamaan systemaattisesti valintaprosessin joka vaihetta. Aineiston hakua tehtiin useampaan tietokantaan ja rajattiin hakuehtoja muun muassa vuosiluvun ja kielien mukaan. Tällaisia hakuehtojen rajauksia kutsutaan aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteereiksi. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit on hyvä määritellä, mutta niistä voi kuitenkin tarvittaessa poiketa aineiston valintaa tehdessä, mikäli se on perusteltua ja tarpeellista tutkimuksen kannalta. (Kangasniemi ym. 2013, 5.) Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerejä on kuvattu taulukossa 1. Tärkeimpänä rajaavana tekijänä aineiston valinnassa oli se, että valitun aineiston sisällön on vastattava tutkimuskysymykseen. Aineistosta jouduttiin rajaamaan muut kuin suomen- tai englanninkieliset aineistot pois, koska kielitaidon takia ei aineistoja pystytty lukemaan ja analysoimaan. Aineiston oli oltava ilmaiseksi saatavilla, koska opinnäytetyöhön ei ole käytössä budjettia. Aineiston julkaisuajaksi rajattiin 2012-

2022, vaikka vuosi 2022 oli vielä kesken. Alkuvuonna 2022 julkaistut tutkimukset kerkesivät mukaan aineiston hakuun.

Taulukko 1. Tutkimuksen sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Aineisto käsittelee tutkimuskysymystäni	Aineisto ei käsittele tutkimuskysymystäni
Aineisto on tieteellinen julkaisu, tutkimus tai asiantuntijatietoon perustuva teos	Aineisto ei ole tieteellinen julkaisu tai tutkimus eikä perustu asiantuntijatietoon kuten erilaiset keskustelufoorumit
Aineisto on julkaistu viimeisen kymmenen vuoden aikana eli vuosivälillä 2012–2022	Aineisto julkaistu aiemmin kuin 2012
Aineisto on vertaisarvioitu	Aineisto ei ole vertaisarvioitu
Aineisto on joko suomen- tai englannin kielellä	Aineisto on jonkun muun kuin suomen- tai englanninkielinen
Aineisto on saatavilla ilmaiseksi	Aineisto ei ole saatavilla ilmaiseksi

Aineiston hakuprojekti alkoi hakusanojen muodostamisella, jotka nousivat suoraan tutkimuskysymyksistä. Hakusanojen määrittelyyn tukena käytettiin YSO-asiasanastoa. Hakusanoiksi valikoitui muun muassa lapsi, leikkiminen, turvakoti ja lähisuhdeväkivalta. Hakusanoihin otettiin mukaan myös käsite ”leikkiterapia”, koska alustavan aineiston haun pohjalta huomattiin, että useissa kansainvälisissä aineistoissa käsitettä ”play therapy” käytettiin, kun leikkiä oli ylipäänsä käytetty turvakotityössä lasten kanssa. Hakusanat käännettiin englanniksi käyttämällä apuna MOT Online –sanakirjaa. Jokaisesta hakusanasta listattiin ylös kaikki käsitettä vastaavat synonyymit, jotta myös niitä pystyttiin hyödyntämään hakulausekkeita tehdessä. Taulukkoon 2 on kuvattu käytettyjä hakusanoja sekä suomen- että englannin kielellä.

Taulukko 2. Käytetyt hakusanat suomen- ja englannin kielellä.

Lapsi, lapset	Child, children, kids, young people
Leikki, leikkiminen, leikki-terapia	Play, playing, play therapy
Turvakoti, lähisuhdeväkivalta	Women's shelter, reformatory, domestic violence, domestic abuse, intimate partner violence

Hakusanojen määrittelyn jälkeen muodostettiin hakulausekkeet, joilla tehtiin tietokantahaut eri tietokantoihin ja valittiin aineistot kirjallisuuskatsaukseen. Hakulausekkeiden muodostuksessa käytettiin Boolean operaattoreista AND-operaattoria ja OR-operaattoria. AND-operaattori tarkoitti, että kaikkien sanojen tuli esiintyä samassa aineistossa. OR-operaattori mahdollisti hakusanojen synonyymien käytön, sillä vain jonkin sanoista tuli esiintyä aineistossa. Boolean operaattoreiden lisäksi käytettiin “*” merkkiä katkaisemaan hakusana, joka mahdollisti hakusanan sanamuotojen vaihtumisen. Taulukkoon 3 on kuvattu muodostetut hakulausekkeet.

Taulukko 3. Aineiston haussa käytetyt hakulausekkeet.

Suomen kielellä	Englannin kielellä
Lapsi OR lapset AND leikki OR leikkiminen OR leikki-terapia AND lähisuhdeväkivalta OR perheväkivalta	Child* OR kid* OR young people AND play OR playing OR play therapy AND domestic violence OR domestic abuse OR intimate partner violence

Lapsi OR lapset AND leikki OR leik- kiminen OR leikki- terapia AND turva- koti	Child* OR kid* OR young people AND play OR playing OR play therapy AND women's shelter* OR reformatory
--	--

Aineistojen valinnassa karsiutui pois Google scholar, Oula-Finna ja Elsevier Science Direct Freedom Collection tietokannat, koska tietokantojen hakutulokset olivat yhteneväiset Ebsco tietokannan kanssa. Kaikki kirjallisuuskatsaukseen valitut aineistot olivat Ebsco tietokannasta. Aineiston valinnassa karsittiin aineistoa ensin otsikoiden perusteella, abstraktin perusteella ja lopuksi koko tekstin perusteella. Tutkimuksen aineistoon valikoitui yksi artikkeli, joka oli julkaistu vuonna 2011. Aineisto poikkesi tutkimuksen alkuperäisistä sisäänotto- ja poissulkukriteereistä. Aineisto valikoitui kuitenkin mukaan tutkimukseen, koska aineistojen määrän on oltava riittävä tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa. Taulukkoon 4 on kuvattu kirjallisuuskatsaukseen valitut aineistot, joita lopulta oli 7 kappaletta.

Taulukko 4. Tietokannat, hakusanat ja valitut aineistot

Tietokanta ja hakusanat	Tulosten lukumäärä	Valittu aineisto	Aineiston tekijät	Aineiston julkaisu- ja paikka
Ebsco Play OR play therapy OR playing AND child* OR kids OR young people AND domestic violence OR domestic abuse OR intimate partner violence	127	Supportive music and imagery with sandplay for child witnesses of domestic violence: A pilot study report	Hyun-Jung Kang	2017, Arts in Psychotherapy Vol. 53

Ebsco Play OR play therapy OR playing AND child* OR kids OR young people AND domestic violence OR domestic abuse OR intimate partner violence	127	The effect of non-directive play therapy on reduction of anxiety disorders in young children	Bahare Hateli	2022, Counselling & Psychotherapy Research Vol. 22 Issue 1
Ebsco Play OR play therapy OR playing AND child* OR kids OR young people AND domestic violence OR domestic abuse OR intimate partner violence	127	Trauma-informed art and play therapy: Pilot study outcomes for children and mothers in domestic violence shelters in the United States and South Africa	Nataly Woollet, Monica Bandeira & Abigail Hatcher	2020, Child Abuse & Neglect Vol. 107
Ebsco Play OR play therapy OR playing AND child* OR kids OR young people AND domestic violence OR domestic abuse OR intimate partner violence	127	"Time for Tony the Turtle": Experiences with the use of a hand puppet in a program for young children in domestic violence shelters	Mara L. van der Hoeven, Guy A.M. Widdershoven, Esther M. van Duin, Irma M. Hein & Ramón J.L. Lindauer	2021, Arts in Psychotherapy Vol. 75
Ebsco Play OR play therapy OR playing AND child* OR kids OR young people AND domestic violence OR domestic abuse OR intimate partner violence	127	School-Based group interventions for children exposed to domestic violence	E. Thompson & Shannon Trice-Black	2012, Journal of Family Violence Vol. 27 Issue 3

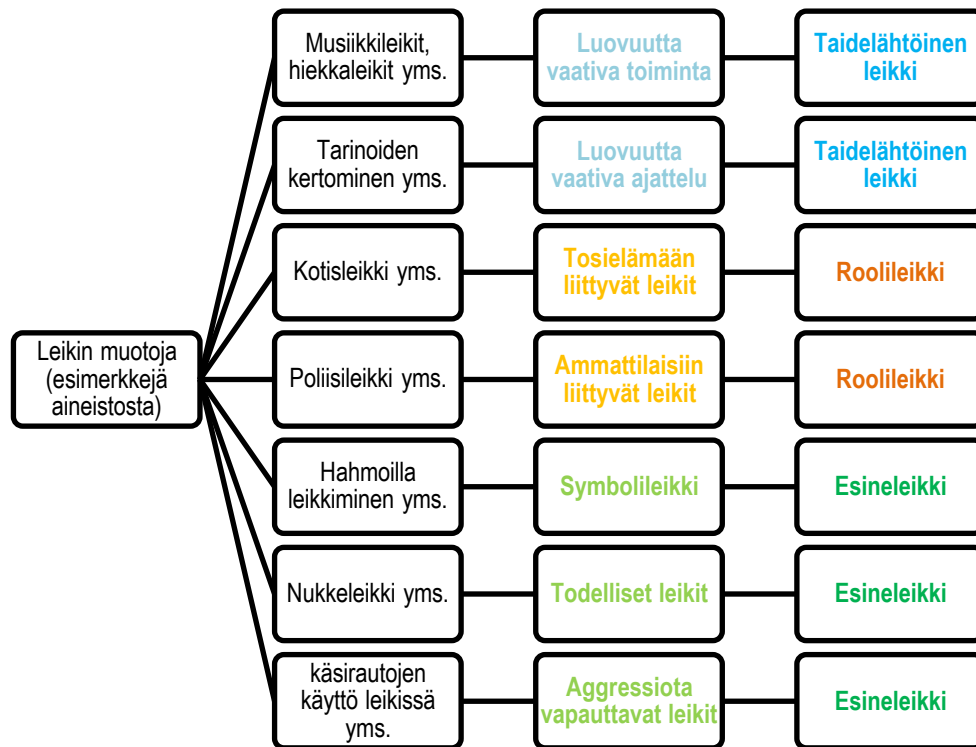
Ebsco Play OR play therapy OR playing AND child* OR kids OR young people AND domestic violence OR domestic abuse OR intimate partner violence	127	Safe from a start? An action research project on early intervention materials for children affected by domestic violence and family violence	Angela Spinney	2013, Children & Society Vol. 27 Issue 5
Ebsco Play OR playing OR play therapy AND child* OR kids OR young people AND women's shelters OR reformatory	2	Womens's refugees as intervention arenas for children who experience domestic violence	Carolina Overlien	2011, Child Care in Practice Vol 17 Issue 4

4.2 Aineiston analysointi

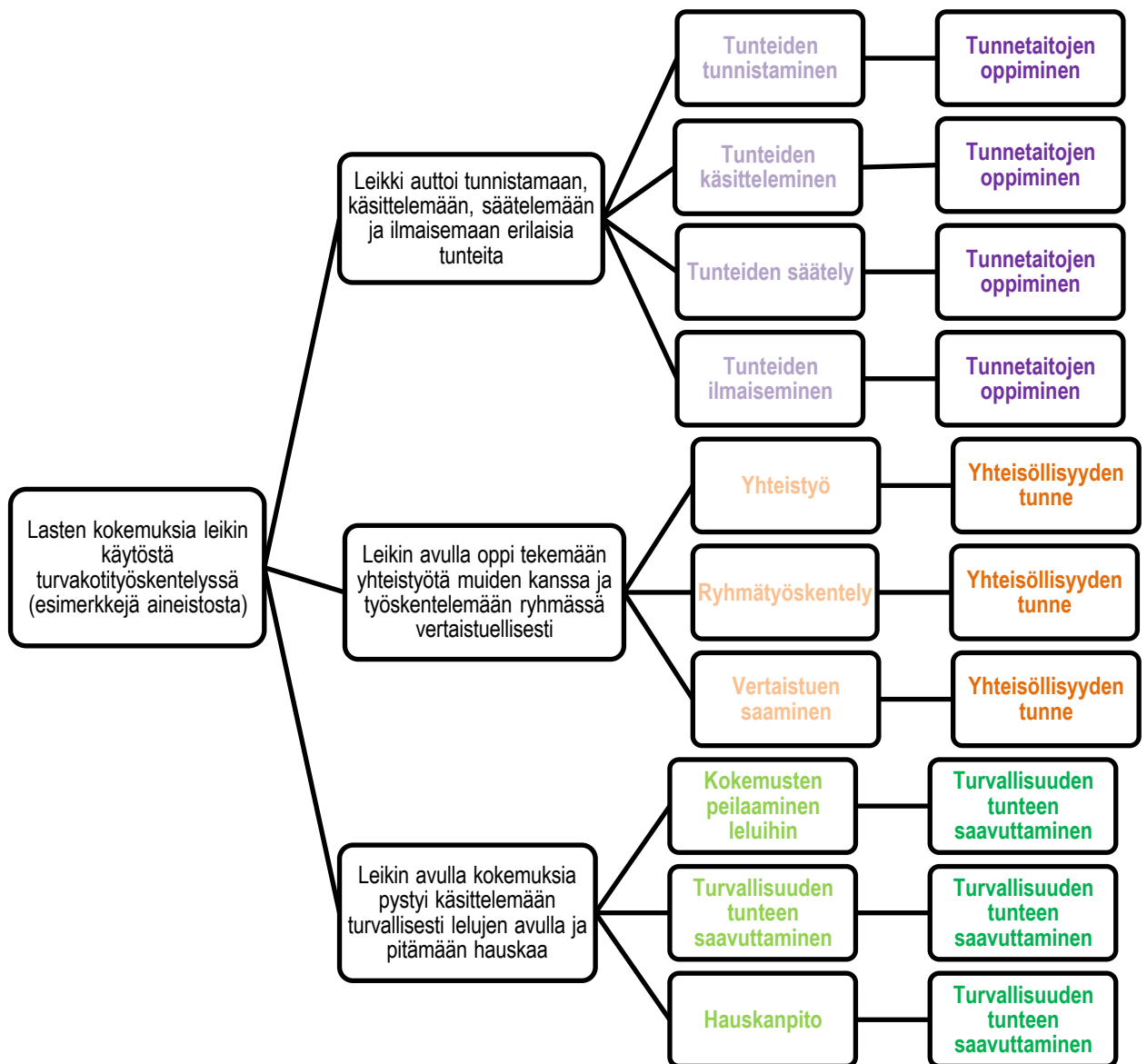
Analyysivaiheen alussa koottiin valitut aineistot yhteen ja pyrittiin luomaan niistä jäsentynyt kokonaisuus. Tarkoituksena oli pyrkiä luomaan selkeä ja laaja kuva aineistosta, jonka perusteella pystyttiin tekemään päätelmiä ilmiöstä. (Kangasniemi ym. 2013, 6). Liikkeelle lähdettiin systemaattisesti tarkastelemalla jokainen aineisto läpi ja keräämällä aineistosta tutkimuskysymysten kannalta olennaisia asioita.

Tavoitteena oli pyrkiä ymmärtämään tutkimuksen ilmiötä, joka ohjasi siihen, että aineiston analysointimenetelmäksi valittiin laadullinen analysointimenetelmä. Laadullisen analysointimenetelmän avulla pystytään tekemään laajasti ja kattavasti päätelmiä tutkittavasta asiasta (Hirsjärvi ym. 2012, 224.) Aineiston analysointitavaksi valittiin teemoittelu, joka on hyvin lähellä laadullista sisällönanalyysiä (Vuosi 2021). Teemoittelun valintaa ohjasi sen selkeys ja se, että teemoittelu antoi vapauksia aineistojen tarkempaan tulkintaan ja analyysin tekoon täysin ai-

neistosta käsin. Teemoittelun tarkoituksena oli etsiä aineistosta tutkimusongelmien kannalta keskeisiä asioita eli teemoja, jotka toistuivat aineistoissa. Aluksi aineistoista kerättiin asioita, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin. Tämän jälkeen yksittäiset aineistoista poimitut asiat yhdistettiin yhdistäviin käsitteisiin, joista muodostui teemoittelun alateemoja. Lopuksi alateemat yhdistettiin vielä isommiksi kokonaisuuksiksi pääteemojen avulla. Teemoittelua on kuvattu alla oleviin kuvioihin 1 ja 2. Kuviossa 1 on avattu ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta teemoittelun etenemistä. Aineistosta nousi esille muun muassa leikin muoto musiikkileikki. Musiikkileikki on yhdessä muiden samankaltaisten leikin muotojen kanssa yhdistetty käsitteen *luovuutta vaativa toiminta* alle. Käsite *luovuutta vaativa toiminta* on **alateema**, joka on myöhemmin yhdistetty yläkäsitteen *taidelähtöinen leikki* alle, joka on aineistosta noussut **pääteema**. **Pääteeman** *taidelähtöinen leikki* alle lukeutuu myös toinen **alateema** *luovuutta vaativa ajattelu*. Kuvioon 2 on kuvattu teemoittelun etenemistä toisen tutkimuskysymyksen osalta. Aineistosta nousi esille, että lapset kokivat leikin auttavan heitä muun muassa tunteiden tunnistamisessa, käsittelemisessä, säätelämisessä ja ilmaisemisessä. Tunteisiin liittyvistä osa-alueista on muodostettu **alateemat**: *tunteiden tunnistaminen, tunteiden käsitteleminen, tunteiden säätteleminen ja tunteiden ilmaiseminen*. Nämä **alateemat** muodostavat **pääteeman** *tunnetaitojen oppiminen*. Kuvioihin 1 ja 2 on kuvattu pääteemat ja niiden alle muodostuvat alateemat värikoodeilla selkiyttämään teemojen hahmottamista. Vaalea väri kuvaa **alateemoja** ja tummemmat värit alateemoista muodostuvia **pääteemoja**.

KUVIO 1. Leikin muodot.

KUVIO 2. Lasten kokemukset.

5 LEIKIN MUODOT

Leikin muodoilla tutkimuksessa tarkoitetaan erilaisia tapoja leikkiä, ja konkreettisesti erilaisia leikkivälineitä, joista muodostuu erilaisia leikkejä. Aineiston analyysin tuloksena syntyi teemoja, jotka osittain sisältävät jo aiemmin teoriasta tuttuja käsitteitä kuten roolileikki, symbolileikki ja taidelähtöisyys. Teemojen käsitteet muodostuivat aiemmin opittujen tietojen pohjalta. Tutkimuksen tuloksia esiteltäessä on tarkemmin avattu teemojen käsitteitä sekä kuvattu, mitä niillä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan. Tutkimuksen tuloksissa tulee esille, että on olemassa monipuolisia tapoja työskennellä lapsen kanssa leikkiä hyödyntäen sekä hyviä perusteluja erilaisten leikkivälineiden käytölle.

5.1 Taidelähtöinen leikki

Erilaisia luovia toiminta- ja ajatusmalleja on hyödynnetty leikkitoiminnassa lähisuhdeväkivallalle altistuneiden lasten kanssa. Luovaa toimintaa leikin avulla on kuvattu tutkimuksessa käsitteellä *taidelähtöinen leikki*, koska luovuus yhdistetään taidelähtöisyyteen. Taidelähtöinen leikki jakaantui luovuutta vaativaan toimintaan ja luovuutta vaativaan ajatteluun. Luovuutta vaativa ajattelu kattaa luovan leikkitoiminnan, jossa ei liikuta. Luovuutta vaativa toiminta pitää sisällään kaiken luovuutta vaativan työskentelyn leikin avulla, jossa liikutaan ja toimitaan. Luovuutta vaativaa leikkitoimintaa on turvakotityöskentelyssä tunnistettu muun muassa hiekkaleikeissä (Kang 2017, 1). Hiekkaleikkien avulla lapsi pääsee rakentamaan vapaasti omaa maailmaa hiekkalelujen, hiekkalaatikon ja hahmojen avulla. Hiekkaleikit pitävät sisällään hiekan koskettamista, kastelemista, kaatamista, kaivamista, rakentamista, hahmojen hautaamista, hahmoilla leikkimistä hiekassa sekä hahmojen valitsemista vitriinistä ja sijoittamista hiekkalaatikkoon. Hiekkaleikkien avulla voi paljastua jotain lapsen sisäisestä maailmasta. Hiekkaleikkien tarkoituksena on avata lapsen maailmaa ja tarjota lapselle vaihtoehtoinen tapa sanalliseen ilmaisuun. (Kang 2017, 3.)

Luovuutta vaativaa leikkitoimintaa turvakotityöskentelyssä on myös musiikkileikit, joissa lapsi pääsee ilmaisemaan itseään, persoonallisuuttaan, tarpeitaan, tunteitaan ja ajatuksiaan musiikin avulla (Kang 2017, 4). Leikkitaikinan ja väriliitujen käyttö turvakotityöskentelyssä lasten kanssa on helppoa, koska ne ovat helposti käsiteltäviä ja laajalle ikäryhmälle käytettävissä. Niiden käytöllä on positiivinen vaikutus lapsen minäkuvan kehittymiseen, koska jokainen lapsi saa onnistumisen kokemuksia. (Thompson & Shannon 2012, 8.) Lähisuhdeväkivallalle altistuneiden lasten kanssa työskentelyssä on hyödynnetty myös tarroja ja piirtämistä, jotka lukeutuvat luovuutta vaativaan leikkitoimintaan (Spinney 2013, 5). Piirtäminen voi rohkaista lapsia kertomaan omista kokemuksista piirroksen avulla (Thompson & Shannon 2012, 6). Piirroksia voidaan käydä yhdessä lapsen kanssa läpi ja siitä esille nousevista teemoista voidaan keskustella. Piirtämistä voidaan toteuttaa myös paperinukkejen avulla esimerkiksi pyytämällä lasta piirtämään kasvot nukelle erilaisten kysymysten mukaisesti (Overlien 2011, 5).

Luovuutta vaativa ajatteluleikki turvakotityöskentelyssä pitää sisällään kirjojen lukemista ja niistä keskustelemista sekä tarinan kerrontaa, jossa lapsi voi itse kertoa tarinaa tai ammattilainen voi kertoa tarinaa esimerkiksi väkivaltaisesta kodista ja siihen liittyvistä tunteista ja ajatuksista, lapsen tasoisesti. (Thompson & Shannon 2012, 9). Turvakotityöskentelyyn sopivia kirjoja voidaan myös hyödyntää lasten kanssa työskennellessä (Spinney 2013, 5). Esimerkiksi tunteisiin liittyvät kirjat ovat erittäin hyödyllisiä ja tarpeellisia käytettäviksi myös turvakotimaailmassa.

5.2 Esineleikki

Tutkimuksessa käytetään käsitettä *esineleikki* tarkoittamaan kaikkea leikkiä, jossa leikitään leikkivälineiden kautta eli ei itse olla yksi leikin hahmoista kuten roolileikissä. Esineleikin alle lukeutuvat todelliset leikit, symbolileikit ja aggressiota vapauttavat leikit. Symbolileikissä lapsi luo erilaisille leikkivälineille uusia symboleita eli tarkoituksia. Lapsi voi esimerkiksi käyttää pehmolelua kuvaamaan leikissään vauvaa.

Turvakotityöskentelyssä esiintyy *todellisia leikkejä*, joilla tarkoitetaan sellaisia leikin muotoja, jotka voidaan suoraan kytkeä todellisuuteen ja todelliseen elämään.

Todellisia leikkejä, joita turvakotityöskentelyssä esiintyy ovat muun muassa nukkeleikki ja eläimillä leikkiminen (Hateli 2022, 5). Myös nukketalolla leikkiminen sekä erilaiset tosielämään liittyvät leikkivälineet kuten puhelimet ovat tosielämään liittyviä leikkejä (Woollet, Bandeira & Hatcher 2020, 7).

Turvakotityöskentelyssä on havaittu esiintyvän symbolileikkiä, jossa lapsi leikkii erilaisilla hahmoilla. Lapsi saa itse päättää, millä hahmolla tai hahmoilla haluaa leikkiä ja kuka hahmo on. Lapsi saa tehdä valinnan ilman kenenkään ohjaamista tai tuomitsemista. Tämän tyylisellä vapaalla leikillä on tutkimusten mukaan eniten lapsen ahdistusta vähentävä vaikutus. Lapsi saa vapauden rakentaa mielikuviuksensa avulla hahmolle oman maailman, jonka avulla on mahdollisuus tuoda esille myös omia kokemuksia ja tunteita. (Hateli 2022, 5-7.) Turvakotityöskentelyssä esiintyy myös toinen symbolileikkiin lukeutuva leikin muoto, nukketatteri ja käsinukkejen käyttö leikissä. Nukketatteri on leikin muoto, jossa lapsi pystyy heijastamaan ajatuksiaan, tunteitaan ja kokemuksiaan nukkeihin. Käsinukkejen avulla pystytään vastaamaan paremmin lapsen tasoiseen työskentelyyn ja käymään läpi lapsen kokemuksia lapsen ymmärryksen tasolla. Käsinukkejen avulla voidaan tarjota lapselle mahdollisuus samaistua nukan ajatuksiin ja tunteisiin. Käsinuken tarina voi sivuta lapsen kokemuksia ja näin lapsi kokee samaistumista. Käsinuken avulla voidaan rakentaa lapselle selviytymiskeinoja. (Hoeven, Widderhoven, Duin, Hein & Lindauer 2021, 2-5.)

Turvakotityöskentelyssä on havaittu esiintyvän myös aggressiota vapauttavia leikin muotoja, jossa muun muassa käsiraudat ja köydet toimivat leikin välineinä. Aggressiota vapauttavissa leikeissä on käytetty myös esimerkiksi leikkisotilaita ja leikkiaseita. Tällaisissa leikin muodoissa lapsella on mahdollisuus ilmaista voimaa sekä negatiivisia tunteita kuten vihaa. (Thompson & Shannon 2012, 4-6.)

5.3 Roolileikki

Turvakotityöskentelyssä esiintyy leikin muotoja, joissa lapsella itsellään on jokin rooli. Turvakotityöskentelyssä esiintyvistä roolileikeistä on havaittavissa kahdenlaisia leikin muotoja: hoivaan liittyviä leikkejä ja ammattilaisiin liittyviä leikkejä.

Hoivaan liittyviä leikkejä ovat muun muassa kotisleikki, jossa leikitään vauvan hoitoa, ruoanlaittoa sekä perheen elämää muuten. Ammattilaisiin liittyviä leikkejä ovat esimerkiksi poliisi- ja lääkäroleikit. (Thompson & Shannon 2012, 7.)

6 LASTEN KOKEMUKSET

Toinen tutkimustehtävä oli kerätä lasten kokemuksia leikin käytöstä turvakotityöskentelyssä. Aineiston teemoittelun tuloksena syntyivät pääteemat tunnetaitojen oppiminen, yhteisöllisyyden tunne ja turvallisuuden tunteen saavuttaminen, jotka avasivat lasten kokemuksia leikin käytöstä turvakotityöskentelyssä. Tutkimuksen tuloksista tulee esille, että leikki on lähes aina lapselle myönteinen ja luonnollinen tapa toimia, myös käsiteltäessä vaikeita traumaattisia kokemuksia.

6.1 Tunnetaitojen oppiminen

Lapset kokivat, että leikki auttoi tunteiden tunnistamisessa ja auttoi ymmärtämään myös vaikeita tunteita kuten pelkoa, vihaa ja surua. Leikin avulla lapset oppivat käsittelemään edellä mainittuja vaikeita tunteita. (Woollet, Bandeira & Hatcher 2020, 10.) Lapset kokivat oppivansa tunteiden säätelyä käsinuken avulla. Leikissä käsinukke neuvoi lapsia ja vastavuoroisesti myös lapset pääsivät neuvomaan käsinukkea, joka esitti kokevansa hämmentäviä vaikeita tunteita. Lapset kokivat, että he oppivat leikissä nukelta, mitä voivat tehdä ollessaan esimerkiksi surullisia tai vihaisia. (Hoeven, Widdershoven, Duin, Hein & Lindauer 2021, 7-9.) Piirrustukset ja erilaiset teokset toimivat lapselle tunteiden viestimisen välineenä. Lapset kokivat tunteiden ja kokemusten jakamisen jonkinlaisen teoksen avulla helpommaksi. (Woollet, Bandeira & Hatcher 2020, 12.)

6.2 Yhteisöllisyyden tunne

Turvakotityöskentelyssä on käytetty leikin erilaisia muotoja myös ryhmätyöskentelyssä sekä erilaisissa ryhmäinterventioissa. Tällaisiin osallistuneet lapset kokivat ryhmän merkitykset ja vaikutukset positiivisena. Erityisen positiivisena ja vahvistavana tekijänä pidettiin vertaistuen saamista. Ryhmässä työskenteleminen auttoi lapsia ymmärtämään, etteivät he olleet tilanteessa yksin ja tällä oli vaikutusta myös leimaantumisen kokemuksen vähenemiseen. (Woollet, Bandeira & Hatcher 2020, 13-15.) Ryhmätoiminnoissa tehtiin yhteistyötä muiden lasten

kanssa ja harjoiteltiin erilaisten leikkitoimintojen avulla kokemusten jakamista sekä toisen tukemista. Lapset kokivat, että ryhmässä työskentelyllä oli positiivinen vaikutus muun muassa itseilmaisun helpottumiseen. Ryhmissä harjoiteltiin myös erilaisia selviytymiskeinoja vaikeisiin tilanteisiin. (Woollet, Bandeira & Hatcher 2020, 16.)

6.3 Turvallisuuden tunteen saavuttaminen

Turvakotityöskentelyssä olleissa leikki-tilanteissa lapsille tuli usein tunne, että lelut puhuivat ikään kuin heidän omista kokemuksistaan. Lapset kokivat muun muassa käsinukkejen kertovan heidän tarinaansa. Tämän seurauksena lapset kokivat samaistuvansa leikissä oleviin hahmoihin ja tarinoihin. Lapset peilasivat omia kokemuksiaan leluihin ja elivät ikään kuin omaa elämäänsä uudelleen leikkimaailmassa. Lasten peilattaessa kokemuksiaan, ajatuksiaan ja tunteitaan leluihin, he pystyvät parhaimmassa tapauksessa ilmaisemaan omia vaikeita kokemuksiaan ja sitä kautta myös käsittelemään niitä. (Hoeven, Widdershoven, Duin, Hein & Lindauer 202, 8-10.)

Lapsille lelut ja leikit toimivat turvakotijakson aikana turvallisuuden tunnetta vahvistavana tekijänä. Joillekin lapsille turvakotijakso edusti sellaista aikaa, kun leikkiminen oli ylipäättään mahdollista. (Overlien 2011, 5.) Useampi lapsi kuvasi leikkimiseen liittyviä interventioita hauskoiksi ja oloa parantavaksi (Woollet, Bandeira & Hatcher 2020, 17).

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Turvakodilla lasten kanssa työskentelyn tavoitteena on, että lapsi tulee kuulluksi ja pääsee puhumaan asioista perheen ulkopuolisen kanssa. Lasten kokemuksellisuus on huomioita myös silloin kun väkivalta ei ole kohdistunut suoraan lapseen. Väkivallalle altistuneissa lapsissa on tunnistettu muun muassa aggressiivisuutta, itsensä syyllistämistä, sosiaalisten suhteiden haasteita sekä erilaisia tunne-elämän haasteita. Tärkeää on antaa lapselle oikea tila, aika, paikka ja tapa tuoda esiin omaa näkökulmaansa tapahtuneesta. Tutkimuksissa on tullut ilmi, että usein lasten kokemukset tapahtuneesta voivat olla hyvin erilaisia mitä vanhemmat ovat alun perin ajatelleet. (Rauma 2020, 35-37.)

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvailla turvakotityössä esiintyviä leikin muotoja, ja lasten kokemuksia leikin käytöstä turvakotityöskentelyssä. Tutkimuksen aineistojen ja tulosten perusteella voidaan todeta, että leikkiä on hyödynnetty lähisuhdeväkivallalle altistuneiden lasten kanssa sekä yksin että yhdessä ja useita eri leikin muotoja hyödyntäen. Lasten kanssa on turvakotityöskentelyssä käytetty taidelähtöistä leikkejä, esineleikkejä ja roolileikkejä. Taidelähtöisyys ja taiteeseen perustuva leikkitoiminta auttaa lasta kommunikoinnissa, ilmaisussa ja asioiden jäsentämisessä. Taidetoiminnan katsotaan edistävän lapsen osallisuuden vahvistumista, joka on yksi lapsen keskeisistä hyvinvoinnin tekijöistä. Turvakotityöskentelyssä taidelähtöisillä menetelmillä voidaan saada lapsen kokemuksia ja tunteita esiin aistien ja mielen liikkeen avulla. Taidelähtöisen leikkitoiminnan kuten piirtämisen avulla lapsi saa tietynlaisen etäisyyden ja metaforisen suojan kokemusten ja tunteiden ilmaisulle. Tämä auttaa tuomaan esiin asioita, joille lapsen on ollut vaikea löytää sanoja. (Känkänen 2022.)

Turvakotityöskentelyssä esiintyvät esineleikit ja roolileikit ovat vähintään yhtä hyödyllisiä lapselle kuin taidelähtöinen leikki. Esineleikin avulla lapsi käyttää ja kehittää mielikuvitustaan erilaisissa tilanteissa. Esineleikkien avulla voidaan kehittää muun muassa lapsen ajattelun rakentumista. Roolileikissä lapsi kykenee käsittelemään omia tarpeitaan ja vaikeuksiaan irrottamalla leikistä toiminnan syyt

ja niiden aiheuttamat tunteet irrallisiksi mielikuviksi, joita käyttää leikissä. (Leikki-päivä, 2-4.) Leikkiessään lapsella on kyky ilmentää sekä sisäistä että ulkoista maailmaa. Leikki jäljittelee lapsen todellisuutta. (Lappalainen 2020, 9.)

Lapset kokivat, että saivat leikistä apua tunnetaitojen oppimiseen sekä yhteisöllisyyden ja turvallisuuden tunteen saavuttamiseen. Lapsen tunnetaitoja pidetään hyvin merkityksellisinä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja arjessa toimimisen ja pärjäämisen näkökulmasta (Rauma 2020, 36). Lapsen tunnetaidot pitävät sisällään lapsen kyvyn havaita, tunnistaa ja nimetä tunteita sekä kyvyn ilmaista ja ymmärtää erilaisia tunteita. Tunnetaitoihin kuuluu myös lapsen kyky säädellä tunteita. (Mieli 2022.) Tunnetaitoja on mahdollista kehittää koko elämän, mutta tärkeä pohja niille luodaan lapsuudessa. Sillä miten lapsuudessa lasta opetetaan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään tunteita, voi olla merkittävä vaikutus siihen, miten selviää myöhemmin elämässä vaikeista ajoista. (YTHS 2022.) Leikin avulla pystytään kehittämään lapsen tunnetaitoja. Tunnettu tutkija Vygotski onkin sanonut leikin olevan tärkein kehityksenlähde tunteille (Törölä 2018, 6).

Tunnetut lapsen ja leikin tutkijat Erikson ja Winnicot ovat tuoneet ilmi, että leikin avulla lapset voivat selvitä vaikeistakin kokemuksista. Leikki on lapselle itseparannuskeino ja mielikuvituksensa avulla lapset käsittelevät kokemuksiaan ja erilaisia tunteitaan. (Törölä 2018, 6-7.) Tutkimuksessa tuli esille, että lapset kokivat saaneensa leikistä apua turvallisuuden tunteen lisääntymiseen. Turvakodille tulevat lapset voivat olla hyvinkin traumatisoituneita, jonka takia turvallisuuden tunteen vahvistaminen on yksi keskeisimmistä turvakotityöskentelyn tavoitteista. Yksi keino lisätä lapsen turvallisuuden tunnetta on vakauttava työskentelyote ja vakauttavat interventiot. Leikki toimii lapselle vakauttavana interventiona (Törölä 2018, 5.) Vakauttamisen tavoitteena on, että lapsi oppii tuntemaan omia sekä kehon että mielen reaktioita asioihin (Rauma 2020, 38). Lapsen turvallisuuden tunnetta lisää myös leikissä koettu hauskanpito ja nauru. Woollet, Bandeiran & Hatcherin (2020, 17) tutkimuksessa muistutettiin, että ”jos jokin ei ole hauskaa se ei ole leikkiä”. Lapset käsittelevät kokemuksiaan leikin avulla, mutta leikillä on myös positiivinen terapeuttinen ja ahdistusta vähentävä vaikutus (Kang 2017, 7). Lasten leikkeihin liittyy usein hauskanpito ja nauru, joka parantaa mielenterveyttä ja vähentää stressiä ja ahdistusta. (Woollet, Bandeira & Hatcher 2020, 17.)

Tutkimuksessa tuli esille lasten myönteiset kokemukset ryhmässä toimimisesta ja vertaisuuden kokemuksista. Aiempienkin tutkimusten mukaan ryhmätyön on havaittu olevan erityisen tehokasta juuri traumatisoituneiden lasten kanssa. (Woollet, Bandeira & Hatcher 2020, 13). Ryhmässä lapsi kokee olevansa yhteisön jäsen, joka pitää sisällään yhteisten kokemusten jakamista ja osallistumista ryhmän toimintaan. Lapselle merkityksellistä on vertaisten hyväksyntä ja siitä seuraavat positiiviset vertaiskokemukset. (Laaksonen 2012, 4-5.)

8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tutkimuksen lopussa on tärkeää tarkastella sen luotettavuutta eli asioita, jotka ovat saattaneet vaikuttaa katsauksesta syntyneihin tuloksiin (Stolt ym. 2016, 32). Tutkimussuunnitelman teko aloitettiin hyvin erilaisella suunnitelmalla, verrattuna siihen, millainen tutkimuksesta lopulta muodostui. Tällä on voinut olla vaikutusta tutkimuksen luotettavuuteen, sillä koehakuja tehtiin paljon tutkimussuunnitelman alkuvaiheessa, mutta hakujen määrä oli niukempi siinä vaiheessa, kun lopulliset tutkimuskysymykset olivat vakiintuneet. Koehauista oli kuitenkin merkittävä hyöty tutkimuksen alkuvaiheessa, koska löydetty tieto ajoi tutkimusta nykyiseen suuntaan tutkimuskysymysten osalta.

Kaikki kirjallisuuskatsauksessa mukana olleet aineistot olivat kansainvälistä aineistoa ja kirjoituskielenä oli englanti. Aineiston kääntämiseen saatiin paljon apua opintoihin sisältyvältä englannin kurssilta, jossa käytiin alan sanastoa. Kääntämisen apuna käytettiin MOT kielipalvelua, jota myös koulu suositteli käyttämään avuksi aineistojen kääntämisessä. Jokaisen itse kääntämä teksti ja siitä tekemät päätelmät ovat kuitenkin aina kielitaitoon ja ymmärrykseen pohjautuvaa, jossa voi olla tulkintaeroja. Tällä on voinut olla merkitystä tutkimuksen luotettavuuteen, mikäli tekstien käännöksissä on tullut virheitä. Koko tutkimuksen teon ajan pyrittiin kuitenkin kääntämään tekstejä huolellisesti ja pysähtymään miettimään, kuulostaako käännös järkevältä ja oikealta. Tällä on pystytty varmistamaan parempaa luotettavuutta tutkimustuloksissa. Tekstin käännöksissä on jouduttu toimimaan myös eettisiä arvoja noudattaen. Eettisiä arvoja on noudatettu tekstin tarkassa tulkinnassa, vaikka nopeampi niin sanottu ”vähän sinne päin” käännös olisi ollut huomattavasti helpompi ja nopeampi tapa tulkita aineistoa. Tällainen tyyli ei kuitenkaan noudata tutkijan eettisiä periaatteita kuten avoimuutta, luotettavuutta ja rehellisyyttä.

Aineistoja valittaessa tutkittiin tarkasti, missä kyseinen aineisto on tehty ja millaiselle kohderyhmälle. Tutkimukseen mukaan valikoituneet aineistot olivat kaikki kansainvälistä aineistoa ja tutkimuksia oli toteutettu eri puolilla maailmaa kuten Brasiliassa ja Koreassa. Eri puolilla maailmaa tehdyt tutkimukset ja siellä toimivat

palvelujärjestelmät voivat poiketa huomattavasti suomalaisista järjestelmistä, kulttuurista ja yhteiskunnan toimintatavoista. Lähisuhdeväkivaltaa voi esiintyä aivan eri tavalla esimerkiksi maissa, joissa miehet ovat edelleen auktoriteettiiasmassa. Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen sekä sen esiin tuominen voivat myös olla hyvin kulttuuriin sidonnaisia. Suomessa esimerkiksi toisen alistaminen on yksi lähisuhdeväkivallan muodoista, mutta jossain päin maailmaa se on normaali osa kulttuuria.

Lähisuhdeväkivaltaa on joka puolella maailmaa ja se vaikuttaa ihmisiin aina, missä puolella maailmaa sitä tapahtuukaan. Myös turvakoteja tai erilaisia paikkoja lähisuhdeväkivaltaa kokeneille on tutkimusten perusteella saatavilla. Tutkimuksen luotettavuutta vahvistettiin sillä, että tutkimukseen valittiin mukaan aineistoja, joissa tutkimusta oli tehty turvakodissa tai turvakodin kaltaisessa paikassa ja käsitteenä oli käytetty lähisuhdeväkivaltaa tai kansainvälisessä aineistossa paremmin tunnistettua käsitettä perheväkivalta.

Tutkimuksen eettisyyttä pohdittaessa on tärkeää kääntää katse kohti tutkimusetiikkaa, joka sisältää ajatuksia muun muassa vastuullisuudesta ja rehellisyydestä tutkimuksenteossa (Mustajoki & Kohonen 2021). Tutkimuksen teossa toimittiin eettisesti vastuullisesti ja noudattaen jokaisessa vaiheessa rehellistä toimintatapaa. Tutkimukseen ei kopioitu muiden kirjoittamia tekstejä, vaan kaikki kirjoitetut asiat olivat tutkijan käsialaa. Tutkimukseen merkittiin kaikki lähteet oikein ja tarkasti noudattaen tutkimuksen teon ohjeita.

Tutkimuksen eettiseen pohdintaan kuuluu myös tutkijan moraalin pohtimista, kuten arvoja ja niistä seuraavaa toimintaa (Mustajoki & Kohonen 2021). Tutkimuksen eri vaiheissa pohdittiin, millaiset asiat ohjasivat aineiston valintaa. Tutkijan arvot: rehellisyys ja luotettavuus ohjasivat myös aineiston valintaa. Kansainvälisten aineistojen tulkinta oli hitaampaa ja haastavampaa, mutta ei olisi ollut eettisesti hyväksyttävää jättää kansainvälisiä aineistoja vain tämän takia tutkimuksen ulkopuolelle. Aineiston valinnassa oli toimittava vastuullisesti ja tutkimuksen luotettavuutta jatkuvasti tarkastellen.

9 POHDINTA

Lähisuhdeväkivalta on lapselle aina traumaattinen kokemus. Turvakotityöskentelyssä on tärkeää ottaa huomioon työskentelyn taustalla oleva traumanäkökulma eli traumaviitekehys. Tällä tarkoitetaan sitä, että jokaisella työntekijällä on oltava ymmärrys väkivallan traumatisoivasta luonteesta ja sen vaikutuksista ihmiseen. (Rauma 2020, 37-38.) Traumanäkökulman tiedostaminen voi auttaa työntekijää ymmärtämään turvakodille tulevaa lasta ja hänen tarvettaan turvakotityöskentelylle. Siitä voi olla apua myös lasta tukevien työmuotojen valitsemisessa.

Leikki on ilmiö, joka on liian aliarvostettu asia. Leikillä on useita erilaisia tehtäviä ja ennen kaikkea, se on lapsen luontainen tapa toimia. Tutkimuksessa on tullut esille, että leikkiä pystytään hyödyntämään turvakotityöskentelyssä lasten kanssa hyvin monipuolisesti ja lapsilähtöisesti. Lapsilähtöisyys tarkoittaa toimimista lapsen yksilöllisistä tarpeista lähtien, lasta kuullen ja huomioiden (Ranta 2018). Turvakotityöskentelyssä lasten kanssa on tärkeää muistaa, että työskentely on aina lasta varten. Työskentelyn tavoitteena on oltava lapsen tuleminen kuulluksi ja nähdyksi omassa kokemuksessaan, ei tiedon kerääminen lapsesta.

Tutkimuksessa oman oppimisen tavoitteena oli vahvistaa ja kehittää asiakastyön osaamista uuden ja jäsennellyn tiedon avulla. Tavoitteena oli lisäksi vahvistaa myös kriittistä ja osallistavaa yhteiskuntaosaamista pohtimalla muun muassa lapsen osallisuuden toteutumista ja vahvistamista. Asiakastyön osaamiseni vahvistui tutkimuksen antaman uuden tiedon myötä. Opin uusia vaihtoehtoja lasten kanssa työskentelyyn kuten käsinukkejen käytön. Tutkimus havahdutti minua vertaistuen merkitykseen ja vaikutukseen myös lasten keskuudessa. Tutkimuksessa esille tulleet ryhmäinterventiot ja niiden vaikuttavuus lapsille olivat minulle uutta tietoa ja koen sen antavan avaimia varmasti myös tulevaisuuteen asiakastyöhön. Tutkimuksen toisessa tutkimuskysymyksessä kerättiin vastauksia lasten kokemuksista, lasten näkökulmasta. Lasten näkökulman avulla saatiin tietoa siitä, mitä asioita lapset pitävät toimivina ja vaikuttavina. Tämän näkökulman pohjalta on mahdollista kehittää myös omaa työskentelyä lasta osallistavampaan ja

enemmän lapsilähtöiseen suuntaan. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen ja sen pohtiminen jäivät tavoitteissa hieman vähemmälle. Tätä olisi voinut paremmin kuljettaa mukana läpi koko tutkimuksen.

Tutkimuksen tavoitteena oli, että yhteistyökumppani eli Äänekosken turvakoti pystyisi kehittämään lasten työskentelyä tutkimustuloksia hyödyntäen. Lisäämällä tutkimuksessa esille tulleita leikin muotoja turvakotityöhön, syntyisi lisää mahdollisuuksia lasten kanssa työskentelyyn ja näin myös pystyttäisi monipuolisempien työmuotojen ansiosta vastaamaan paremmin lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, lapsilähtöisemmin. Tutkimuksessa tuli esille myös vertaistuen merkitys lapsille. Lapset kokivat ryhmässä tehdyt interventiot voimaannuttavina ja positiivisina kokemuksina. Turvakotityöskentelyä voitaisiin kehittää esimerkiksi lisäämällä ryhmäinterventioita lasten kanssa työskentelyyn. Ryhmässä asioiden työstäminen vaatisi hieman enemmän suunnittelua sekä sopivien asiakkaiden yhteen löytämistä, mutta mahdollisuuksia siihen voisi olla. Ryhmässä voitaisiin työstää esimerkiksi yleisesti lähisuhdevaltaan liittyviä teemoja, ei niinkään kenenkään henkilökohtaisia tarinoita. Tällaiset ryhmäinterventiot voisivat sopia mielestäni kuitenkin paremmin kouluikäisille lapsille.

Tulevaisuudessa voisi olla hyödyllistä tutkia myös työntekijöiden kokemuksia leikin käytöstä turvakotityössä. Näkökulmaksi voisi ottaa esimerkiksi leikin toimivuuden ja vaikuttavuuden lähisuhdeväkivallalle altistuneiden lasten kanssa työskentellessä. Aiheesta voisi tehdä myös laadullista tutkimusta esimerkiksi haastatteleamalla työntekijöitä. Määrällistä tutkimusta voisi tehdä muun muassa tutkimalla, kuinka paljon ja miten leikkiä toteutetaan valtakunnallisesti lasten turvakotityöskentelyssä.

Johdannossa todettiin lasten ja nuorten pahoinvoinnin juurten lähtevän jo kodin kasvuolosuhteista. Turvakodilla olevien perheiden tilanteet ovat hyvin moninaisia ja erilaisia keskenään. Joissakin perheissä on suoraan havaittavissa väkivallan ylisukupolvisuutta sekä haasteiden ja riskitekijöiden kasaantumista. Osassa perheitä perheen sisällä oleva väkivalta on ainut riskitekijä ja niin sanottu "vaiettu salaisuus". Perheen tilanne voi muuten näyttäytyä hyvin tavallisena eikä esimerkiksi taloudellisia huolia tai päihde- tai mielenterveysongelmia esiinny. Perheiden erilaisista tilanteista huolimatta jokaista turvakodille tulevaa lasta yhdistää sama

asia, pahoinvointi. Pahoinvointi voi liittyä esimerkiksi lapsen omaan elämään kuten kouluun tai ystävyyssuhteisiin, vanhemman päihteidenkäyttöön, perheen taloudellisiin huoliin, kotona tapahtuvaan väkivaltaan tai pahimmassa tapauksessa kaikkiin edellä mainittuihin. Jokainen lapsi kuitenkin kärsii kotona tapahtuvasta väkivallasta. Turvakodilla on ainutlaatuinen mahdollisuus pysähtyä jokaisen lapsen kohdalle ja antaa lapselle yksilöllistä tukea ja apua, lasta tukevien menetelmien ja keinojen avulla. Laadukkaan ja monipuolisen turvakotityöskentelyn avulla voidaan toimia merkittävänä suojaavana tekijänä lapsen kasvulle ja kehitykselle, ja ennen kaikkea huomata lapsen pahoinvointi. Tällä voi olla merkittävä vaikutus lapsen mielenterveyteen ja mielenterveyden haasteiden ehkäisyyn. Turvakotityö on merkittävää ja vaikuttavaa asiakastyötä, jonka avulla voidaan parhaimmassa tapauksessa muuttaa koko lapsen elämä ja tulevaisuus.

LÄHTEET

Arene 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Hakupäivä 20.2.2022. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?t=1526901428

Ewalds, Helena, Karjalainen, Riina & Peltonen, Joonas 2019. Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuositukset. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. Ohjaus nro 5/2019. Hakupäivä 10.4.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138009/URN_ISBN_978-952-343-335-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hateli, Bahare 2022. The effect of non-directive play therapy on reduction of anxiety disorders in young children. Counselling & Psychotherapy Research Volume 22 (1).

Helakorpi, Satu & Kivimäki, Hanne 2021. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Koulu-terveyskysely 2021. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 20/2021. Hakupäivä 10.4.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143063/ktk_tilastoraportti2021_2021-09-09_kuviot_kuvana.pdf

Helenius, Aili & Lummelahti, Leena 2013. Leikin käsikirja. Juva: PS-kustannus.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula 2012. Tutki ja kirjoita. 15-17. Painos. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2018. Tutki ja kirjoita. 22. painos. Porvoo: Bookwell Oy.

Holmberg, Tiina 2000. Lapset ja perheväkivalta. Stakes / Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti. Lasten keskus. Hämeenlinna: Karisto Oy.

<https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/59734/Venet-palo.Aino%20ja%20Tiihonen.Milla.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
Hyun-Jung, Kang 2017. Supportive music and imagery with sandplay for child witnesses of domestic violence: A pilot study report. Arts in psychotherapy. Volume 53.

Juhila, Kirsi 2021. Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Hakupäivä 5.3.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>

Karhuvaara, Marjatta, Kaitue, Sanna & Ruuhilahti, Susanna 2013. Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino. Oy. Hakupäivä 5.3.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110522/THL_OPA2013_030_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Karjalainen, Riina 2019. Lapsuuden perheväkivaltakokemukset ja niistä selviytyminen aikuisen kertomana. Turun yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Marginalisatiokysymysten sosiaalityön erikoisala. Licensiaatintutkimus. Hakupäivä 10.4.2022. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=8ad80362-6aec-4daa-bb71-c9ce44bd3e65>

Koivula, Merja, Siippainen Anna & Eerola-Pennanen, Paula 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. 2. painos. Tampere: Vastapaino Oy.

Korpilahti, Ulla, Kettunen, Hanna, Nuotio Erika, Jokela Satu, Nummi Vuokko Maria & Lillsunde, Pirjo 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyssä 2020-2025. Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019;27. Hakupäivä 10.4.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Laajasalo, Taina & Peltonen, Kirsi 2021. Lapseen kohdistuva lähisuhdeväkivalta - keskiössä lasten traumaperäisten oireiden ehkäisy ja hoito. Kasvun tuki – varhaisen tuen tietolähde. Hakupäivä 10.4.2022. <https://kasvuntuki.fi/aikakauslehti/julkaisut/kasvun-tuki-aikakauslehti-12021/laajasalo-peltonen/>

Laaksonen, Vilja 2012. Vuorovaikutustaidot ja lasten osallistuminen vertaisryhmässä. Katsaus monitieteiseen tutkimuskirjallisuuteen. Hakupäivä 15.9.2022. <https://core.ac.uk/download/pdf/39981367.pdf>

Lappalainen, Heini 2020. "Kyllä sä voit oppia varmaan parhaiten kaiken leikin kautta". Alkuopettajien käsityksiä leikistä ja leikillisestä oppimisesta. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Luokanopettajien koulutusohjelma. Hakupäivä 16.9.2022. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64288/Heini_Lappalainen.pdf?sequence=1

Leikkipäivä 2022. 1-3 –vuotiaiden lasten esineleikit, roolileikit ja sääntöleikit. Hakupäivä 15.5.2022. <https://leikkipaiva.fi/wp-content/uploads/1%E2%88%923-vuotiaiden-lasten-esineleikit-roolileikit-ja-s%C3%A4%C3%A4nt%C3%B6leikit.pdf>

Mieli 2022. Tunnetaidot perheessä. Hakupäivä 19.6.2022. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/perheet/vanhemmuus/tunnetaidot-perheessa/>

Mustajoki, Henriikka & Kohonen, Iina 2021. Mikä ihmeen tutkimusetiikka? Vastuullinen tiede – Tutkimusetiikka ja tiedeviestintä Suomessa. Hakupäivä 25.4.2022. <https://vastuullinentiede.fi/fi/tutkimuksen-suunnittelu/mika-ihmeen-tutkimusetiikka>

Nevalainen, Piia & Rantanen, Anu 2019. Sosiaalityön asiantuntijuus turvakodin kontekstissa. Väkivaltatyö ja lasten kanssa työskentely. Lapin yliopisto. Sosiaalityön laitos. Pro-gradu tutkielma. Hakupäivä 8.5.2022. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63856/Nevalainen.Pia%3b%20Rantanen.Anu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

October, Martta 2021. Lähisuhdeväkivalta 2019. Viranomaisten tietoon tulleen lähisuhdeväkivallan määrä kasvussa. Tilastoraportti 3/2021. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Hakupäivä 24.2.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141028/L%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivalta_2019..pdf?sequence=1&isAllowed=y

Overlien, Carolina 2011. Womens's refuges as intervencion arenas for children who experience domestic violence. Child Care in Practice Volume 17 (4).

Poijula, Soili 2016. Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen. 3. uudistettu painos. Kirjapaja. Helsinki.

Ranta, Samuli 2018. Lapsilähtöisyys ja aikuisjohtoisuus osallisuuden ja pedagogiikan aikana. Tutkittua varhaiskasvatuksesta. Hakupäivä 15.9.2022. <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2018/06/29/lapsilahtoisuus-ja-aikuisjohtoisuus-osallisuuden-ja-pedagogiikan-aikana/>

Rauma, Katja 2020. Lapsi perheväkivallan todistajana. Ammattilaisen havaintoja lasten auttamisesta. Jyväskylän yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu- tutkielma. Hakupäivä 19.6.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/70143/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202006234333.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Salminen, Ari 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisjohtaminen 4. Hakupäivä 25.4.2022. https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sario, Anja 2004. Haastava leikki lasten toimintaterapiassa. Jyväskylän yliopisto. Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta. Toimintaterapian pro-gradu tutkielma. Hakupäivä 25.4.2021. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/12542/URN_NBN_fi_jyu-2005304.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Schaefer, Charles & Kaduson, Heidi Gerard 2013. Leikkiterapia. Teoria, tutkimus ja käytäntö. Suomennos: Soili Hietaniemi.

Sinkkonen, Jari 2020. Onnellinen lapsi. Helsinki: WSOY.

Spinney, Angela 2013. Safe from a start? An action research project on early intervention materials for children affected by domestic violence and family violence. *Children & Society* Volume 27 (5).

Stolt, Minna, Axelin, Anna & Suhonen, Riitta 2016. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turun yliopisto.

Söderholm, Annlis & Kivitie-Kallio, Satu 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Kustannus Oy Duodecim. Porvoo: Bookwell Oy.

Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos 2021. Palvelut ja asiointi. Valtion sosiaali- ja terveydenhuollon erityispalvelut. Turvakotipalvelut. Turvakodit. Hakupäivä 20.2.2022. <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/turvakotipalvelut/turvakodit>

Thompson, E. & Trice-Black, Shannon 2012. School-Based group interventions for children exposed to domestic violence. *Journal of Family Violence* Volume 27 (3).

Törölä, Helena 2018. Lasten leikkitaitojen kehitysvaiheet, ja mitä tehdä, jos leikki estyy. Hakupäivä 8.5.2022. <https://www.satakieliohjelma.fi/wp-content/uploads/2018/11/JULKAISU-Helena-Torola-2018.pdf>

Van der Hoeven, L. Mara, Widdershoven, A.M. Guy, Van Duin, M. Esther, Hein, M. Irma & Lindauer, J.L. Ramón 2021. "Time for Tony the Turtle": Experiences with the use of a hand puppet in a program for young children in domestic violence shelters. *Arts in Psychotherapy* Volume 75.

Vorma, Helena, Rotko, Tuulia, Larivaara, Meri & Kosloff, Anu 2020. Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020-2030. Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:6. Hakupäivä 10.4.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162053/STM_2020_6.pdf

Woollet, Nataly, Bandeira, Monica & Hatcher, Abigail 2020. Trauma-informed art and play therapy: Pilot study outcomes for children and mothers in domestic violence shelters in the United States and South Africa. *Child Abuse & Neglect* Volume 107.

YTHS 2022. Tunnetaidot. Hakupäivä 19.6.2022. <https://www.yths.fi/terveys tieto/mielenterveys/tunnetaidot/>